

Šest důvodů pro účast veřejnosti v řízeních, kde se rozhoduje o kvalitě životního prostředí na základě jednotného environmentálního stanoviska

- 1) Právo na příznivé životní prostředí** je zaručenou ústavou a podle občanského zákoníku patří k základním osobnostním právům každého člověka (čl. 35 Listiny základních práv a svobod, § 81 odst. 2 občanského zákoníku)
- 2) Transparentnost rozhodování** – vidět má být nejen na smlouvy veřejného sektoru nebo platy politiků, ale také na rozhodování úřadů, které se bezprostředně týká občanů v místě jejich domovů.
- 3) Veřejná kontrola rozhodování správních úřadů:** občané, kteří mají právo se prostřednictvím spolků účastnit povolovacích řízení dotýkajících se kvality životního prostředí v místě jejich domovů, přispívají k včasné nápravě nezákonných rozhodnutí správních úřadů, a to zejména v případech, kdy v řízení nejsou jiní účastníci aktivní.
- 4) Omezení soudních sporů:** zavedeným místním spolkům zůstává právo podat k soudu žalobu proti pravomocnému povolení, jež se dotýká životního prostředí. Pokud však případná pochybení správních úřadů při povolování záměrů řeší až následně soud, který může nezákonné povolení jen zrušit, ale nikoli vydat nové a lepší, vede to leckdy k výrazným zásahům do právní jistoty.
- 5) Příklady, kdy to dobře dopadlo:** nejvýznamnějším přínosem účastenství spolků je pozoruhodné množství zachráněných přírodních hodnot a lokalit před necitlivými stavebními či těžebními záměry (viz samostatná příloha).
- 6) Zcela vyloučená veřejnost v důsledku JES:** jednotné environmentální stanovisko (JES) usiluje o redukci byrokracie a průtahů a koncentruje většinu řízení a postupů orgánů ochrany přírody do jednoho postupu a jednoho stanoviska. Princip koncentrace rozhodování orgánů ochrany přírody podporujeme. Ale upozorňujeme, že oproti slibu vlády v programovém prohlášení nepůjde o koncentraci v rámci „řízení“ orgánu ochrany přírody (v němž by se mohly spolky na základě § 70 odst. 3 zákona o ochraně přírody účastnit), nýbrž o koncentraci v rámci zjednodušeného postupu vydání závazného stanoviska. Tento zjednodušený postup ovšem není „řízením“, takže se ho již spolky nebudou moci účastnit. Výsledkem tak bude stav, kdy se veřejnost (spolky) se již nebudou moci účastnit prakticky žádného řízení o stavebních záměrech dotýkajících se zájmů přírody a krajiny, protože řízení podle zákona o ochrany přírody a krajiny o stavebních záměrech se po přijetí zákona o JES již téměř nepovedou (výjimkou budou jen stavební záměry ve zvláště chráněných územích a záměry podléhající procesu EIA).

Nejčastější mýty o účasti veřejnosti

X Současný stav odsouhlasil Ústavní soud: Ústavní soud velmi těsným poměrem hlasů 8:7 rozhodl, že výrazné omezení účasti veřejnosti není protiústavní. Nicméně Ústavní soud posuzuje jen ústavnost, nikoli správnost, takže pokud něco není protiústavní, pak to neznamená, že je to vhodné či rozumné. Budování pluralitní demokracie, která zaručuje lidem právo na aktivní občanství, nelze zúžit na **neporušování ústavních práv**.

X Účast veřejnosti vede k průtahům: po čtyřech letech aplikace nové úpravy je zcela zjevné, že vyloučení veřejnosti z rozhodování správních úřadů povolovací řízení nezrychlilo. Počet případů řešených v odvoláních se nezměnil (viz statistiky MMR o povolovacích řízeních).

Popis právního kontextu

Právo veřejnosti (organizované ve spolcích) na účastenství ve správních řízeních dotýkajících se zájmů ochrany přírody a krajiny je v § 70 odst. 3 zákona o ochraně přírody a krajiny zaručeno již od roku 1992. Úprava reflektovala společenské změny po roce 1989 založené na tom, že občané mají právo podílet se na rozhodování o věcech, které se týkají kvality přírody a krajiny.

Novela stavebního zákona, která v roce 2017 změnila odstavce 3 v § 70 zákona o ochraně přírody a krajiny, zrušila právo spolků na účastenství ve všech správních řízeních, ve kterých (a) rozhodují jiné správní orgány než orgány ochrany přírody a (ii) jejichž předmětem jsou záměry, jež se sice dotýkají zájmů ochrany přírody a krajiny, ale nepodléhají posuzování vlivů na životní prostředí (EIA). Můžeme je označit jako malé a středně velké záměry. Jde v první řadě o záměry na umístění či provedení staveb, o kterých rozhodují stavební úřady v územních a stavebních řízeních podle stavebního zákona. Malé a středně velké záměry představují více než 90 % z množiny všech záměrů dotýkajících se nějakých zájmů ochrany přírody a krajiny u nás. Podíl záměrů projednávaných v plném procesu EIA představuje z uvedené množiny jen několik málo jednotek procent.

Výsledkem uvedené novely je tak současný stav, kdy se spolky nemohou účastnit územních a stavebních řízení vedených stavebními úřady o středně velkých stavebních záměrech, jako jsou obytné soubory, rekreační areály, parkoviště či sjezdovky, které (a) sice narušují přírodu a krajinu, ale (b) nepodléhají procesu EIA. Spolky se v současné době mohou účastnit jen řízení, která - v souvislosti s takovými stavebními záměry - vedou orgány ochrany přírody. A to jsou dnes prakticky již jen řízení o povolení výjimek ze zákazů týkajících se chráněných druhů rostlin a živočichů. O ostatních dopadech stavebních záměrů na přírodu a krajinu, jako je narušení krajinného rázu nebo významných krajinných prvků anebo kácení, už dnes orgány ochrany přírody nevedou „řízení“, ale jen zjednodušené postupy, při nichž vydávají závazná stanoviska.

Pokud by za tohoto stavu Parlament přijal zákon o JES, ale neprovedl přiměřenou novelizaci § 70 zákona o ochraně přírody a krajiny, pak by spolky ztratily i zbylé právo účastnit se řízení vedených orgány ochrany přírody o povolení výjimek ze zákazů týkajících se chráněných druhů rostlin a živočichů. Podle zákona o JES by totiž současné řízení o povolení výjimky bylo koncentrováno do postupu vydání závazného stanoviska (JES), který ovšem – jak bylo výše vysvětleno – již nebude „řízením“ ve smyslu § 70 odst. 3 zákona o ochraně přírody a krajiny, takže se ho nebude moci nikdo, a tedy ani spolky, účastnit.

Zpracovala Petra Kolínská, Zelený kruh, ve spolupráci s advokátem Petrem Svobodou.